

Mannen og kona satte seg ned

Astrid Nora Ressem

Denne visa er ei gammel skjemtevisa. De som reiste rundt og skrev ned folkeviser, spesielt i forrige århundre, hadde ikke helt sansen for disse visene. Innsamlerne syntes ofte at skjemtevisene var simple, rå og uanstendige og at de bare egnet seg for de laveste på den sosiale rangstigen. De forstod rett og slett ikke humoren i dem. Humor er jo, som vi sikkert alle har erfart, forbundet med tid, sted og miljø. Derfor er det heller ikke så mange av de eldre skjemtevisene som synges i dag, men noen synges fortsatt titt og ofte; som f.eks. "Tordivelen og flua" og "Mannen og kråka".

"Mannen og kona satte seg ned" var svært populær i hele Norden i forrige århundre og den har holdt stand og lever fortsatt i beste velgående. Den første trykte utgaven vi kjenner til er et dansk skillingstrykk fra 1784. På et noe senere trykk står det å lese på framsiden: "En meget gammel og rar Vise, udgivet som Jule- og Nytaarsgave for Nygifte." På 1970-tallet fikk den en ny oppblomstring. Kvinnefronten publiserte den i "Kvinneviser", og gruppa Amtmandens døtre inkluderte den i sitt repertoar. Ja, man skulle tro at dette er ei vise som først og fremst ble sunget av kvinner, men en rask titt på kildeopplysningene til de som har skrevet ned visa både i forrige og i dette århundre forteller at den også var populær blant mannlige sangere. Når den har holdt seg populær så lenge, i ulike miljøer og hos begge kjønn skyldes det antagelig at den med en slags forløsende humor formidler noe av de evige spenningene mellom kjønnene om makt og revir.

Typisk for denne og lignende viser, er at rollemønstre blir snudd på hodet slik at det plutselig blir lov til å le av noe som ellers absolutt ikke er morsomt. Visa om mannen og kona hadde ikke vært så latterlig i de flestes oppfatning hvis det var kona som hadde fått mest juling. Mange forskere mener i dag at denne måten å snu virkeligheten opp ned på stammer fra middelalderen der latter- og karnevalskulturen med alle sine uttrykksformer ga folk et nødvendig pusterom fra både sosialt og psykologisk press. Skjemtevisene har ført denne uttrykksformen fram til moderne tid.

Her har jeg valgt ut en variant fra Nord-Norge (Hillesøy i Troms), men den finnes i flere varianter rundt omkring i hele Norge, og hvert område har sin egen melodi. Den mest kjente av de norske melodiene som blir brukt til denne visa er antageligvis en variant fra Verdal i Nord-Trøndelag. Amtmandens døtre brukte den, Noregs Ungdomslag har inkludert den blandt sangdansene og den er å finne i flere sangbøker. I Danmark har den bl.a. vært populær med melodien vi kjenner til "Hurra for deg som fyller ditt år". Den blir betegnet som gammel melodi. Vinje brukte samme melodi til "Her er det land som hugar meg best" og senere brukte Margrethe Munthe den til Fødselsdagssangen. Du kan selv prøve om den passer til denne nordnorske teksten.

Mannen og kona

Mannen og kona satte sæg ne' talte om nytt og gammalt.
Alltid så tenkte æg at du va rik den tid vi kom te sammen.
Va' æg ikkje rik så va' æg som æg kan
like go' ei kona som du e' mann.
Hei ho for mæg og de' seier æg at den dag forglømmes aldri.

Mannen han vendte flathanda tel, slo kona si under øyra.
Slik bør kvar ærlig bondemann gjør når kona ei vil høyra.
Hvor æg deg beder, der skal du løpe,
derfor æg også husbond skal hete.
Hei ho for mæg og de' seier æg at den dag forglømmes aldri.

Kona tok hovedet av sin rokk, slo mannen sin den for panden:
Slik bør kvar ærlig bondekone gjør når mannen går fra forstanden.
Hvor æg deg beder, der skal du løpe,
derfor æg også matmor skal hete.
Hei ho for mæg og de' seier æg at den dag forglømmes aldri.

Mannen gikk ut i gården sin og brøt seg en kvist av vidje.
Kona ho svor på ære og liv at den skull han sjøl få slite.
Da han kom inn så bar det igang
så kvistane dem om ørane sang.
Hei ho for mæg og de' seier æg at den dag forglømmes aldri.

Slik holdt de på i dagene tre, det gikk ifrå ondt te verre.
Tredje dagen falt så mannen på kne og kalte kona si for herre.
Hvor du meg beder, der skal æg løpe,
derfor du også matmor skal hete.
Hei ho for mæg og de' seier æg at den dag forglømmes aldri.

Mannen han gikk ut i gården sin, der møtte han sin nabokvinde.
I dag ha æg lidt med kjerringa mi så begge mine aua rinde.
No ha vi slåss i dagene tre,
det endte med det at æg falt på kne.
Hei ho for mæg og de' seier æg at den dag forglømmes aldri.

Ja ha du no lidt med kjerringa di så begge dine aua rinde,
så haver ho banka tjuvryggen din, og det som ei ærlig kvinde.
No skal æg sjøl gå heim att på stand,
banke tjuvryggen på min eigen mann.
Hei ho for mæg og de' seier æg at den dag forglømmes aldri.